

proekt, vstupne slovo, bibliohr. vidom., nauk. red. ta prym. V. Habora. «Piramida», 2006.

3. *Komar*. 1938. Ch. 4. S. 3.
4. *Komar*. 1938. Ch. 44. S. 3.
5. *Komar*. 1938. Ch. 45. S. 1.
6. *Komar*. 1938. Ch. 49. S. 3.
7. *Komar*. 1939. Ch. 6 S. 4.
8. *Komar*. 1939. Ch. 8. S. 5.
9. Kurdydyk A. Knyha myststsv i diiachiv ukrainskoi kultury: persha zustrich myststsv Kanady i Ameryky z hromadianstvom. Toronto, 1954. 316 s. S. 138.
10. Snitsarchuk L. Ukrainska satyrychno-humorystychna presa Halychyny 20-30 rr. XX st. Lviv, 2001. 236 s. S. 88.
11. Khorob S. Zhurnal «Postup» u konteksti rozvytku ukrainskoi relihiino-khrystyianskoi literatury Halychyny. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ug0cJnyI4MUI:irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.

УДК 821.161. 2-309:27

Елеонора Палихата,

д-р пед. наук, проф. (Тернопіль)

DOI 10.25128/2617-3427 20.52.09

Релігійні мотиви в романі Уласа Самчука «Волинь»

У статті досліджено релігійні мотиви, що проходять провідною лінією в романі Уласа Самчука «Волинь». Висвітлено життя селян, пов'язане з релігією, святкуванням релігійних свят і відпочинком після виснажливої праці на землі й у домашньому господарстві. На прикладі дорослих відображено релігійне виховання дітей в родині, формування моральних чеснот, вироблення кращих рис характеру.

Ключові слова: Самчук, роман «Волинь», релігійні мотиви, духовність.

E. Ya. Palykhata Religious motives in the novel «Volyn» by UlasSamchuk

The article explores the religious motives that flow through the leading line of the novel "Volyn" by Ulas Samchuk. The life of peasants, related to religion, celebration of religious holidays and rest after exhausting work on land and in the household, is depicted. On the example of adults there is reflected the religious upbringing of children in the family, the formation of moral virtues, the development of the best character traits.

Keywords: *Samchuk, the novel «Volyn», religious motives, spirituality.*

У романі «Волинь» письменник детально зобразив процес формування особистості персонажа, що надало трилогії жанрових ознак виховання. Чималу увагу приділяє автор висвітленню різнобарвної релігійної палітри щоденного життя українців Волині першої половини ХХ століття. Один із головних персонажів твору «проходить складними життєвими лабіринтами дитини, підлітка, юнака» [1, с. 495], у яких яскраво відображено постійне щоденне трудове, естетичне, патріотичне, духовно-релігійне виховання особистості на прикладі життя власних батьків, односельців, учителів, духовних осіб, військових та інших людей та історично важливих подій того часу.

Мета нашої розвідки – дослідити релігійні мотиви, відображені в романі Уласа Самчука «Волинь»: релігійне життя селян, ставлення до релігійних свят, вплив релігійного виховання на дозрівання особистості, формування моральних чеснот, вироблення кращих рис характеру.

Улас Самчук, народжений в західній частині України, народ якої завжди виховувався в традиціях духовності, знав, що таке релігія, хто такий Бог, що таке молитва і для чого вона потрібна. Провідною лінією роману «Волинь» проходить відображення релігійних свят – Різдва Христового, Великомученика Юрія, Квітної неділі, Великодня, Стрітєння, Трійці (Зіслання Святого Духа, або П'ятдесятниця), Воздвиження Чесного Хреста, Миколая Чудотворця, літнього Миколая (Перенесення мощів святого Миколая Чудотворця), апостолів Петра і Павла та інших, а також церковних богослужінь, Хрещення і миропомазанья,

Великого Посту, Петрівки, Спасівки, Пилипівки, сповіді як визнання своїх гріхів перед Богом і каяття, Євхаристії, або Святого Причастя, різдвянихдідухів, великодних гаївок, величних (пасхальних) дзвонів, коли і як святкувати й дотримуватися релігійних традицій. Найбільш виразно релігійні традиції висвітлені у перших двох книжках трилогії «Волинь» «Куди тече річка» та «Війна і революція». З великою любов'ю пошаною до рідної Батьківщини – України, до власної родини, до українських свят, передсвяткових і святкових традицій, до торжественного настрою під час їх відзначення особливо детально відтворює Улас Самчукі пережиті ним святкування, відзначення, характер і поведінку рідних, мешканців села та зовсім незнайомих, але так чи інакше причетних до цих подій.

Уже в першій книжці «Куди тече річка» автор висвітлює події, які відбувалися напередодні Різдвяних свят: «Приготування до них почалися вже за тиждень перед ними», «Куплено риби, рису, цукру. Сушені груші, сливи та яблука», «але ж на Свят-Вечір ... без дванадцяти страв обійтись не можна» [2,с. 106]. Матвій вважає це забобонами, що нічого видумувати і можна наїстися по-людськи, Богу помолитися, піти до церкви, «книжку добру, божественну прочитати і маєш свято» [2,с. 106]. Але його дружина Настя за традиціями стояла горою. Письменник з дитинства спостерігав за підготовкою матері до Різдва: «вона пече і варить, і смажить». «І фасольову юшку з олією, і смажену та запечену в тісті рибу, і душену капусту на вареники, і кутю з узваром, і всілякі там інші калачі, книші, ковбаси...». «Не забуто також і за пару пляшок...» [2,с. 106], якби хто надумав привітати з Різдром Христовим.

Кожен із родини Довбенків мав свої обов'язки перед Різвяними святами, наприклад, «Сіна на покуть та дідуха з жита – це вже Володькова турбота, і виконує він її дуже ретельно: «І носив, і розволікав скрізь сіно, і смітив, і вигляд мав при тому, ніби він піп який, що служить урочисту службу в церкві» [2,с. 106]. Удень перед Святою Вечерею «усе впорано, січки на цілий тиждень нарізано, дров цілу

стосу наколено, води повну діжку nanoшено. У хаті усе також напечене та наварене, і такі тут пахощі, що хоч би святим був, то не вдержися, щоб не згрішити і чогось смачного ... не покуштувати». Перед самою Святою Вечерею уся родина молиться, батько – за книжкою, промовляє сорок разів «Господи помилуй», читає різдвяні ірмоси та кондаки, широко й уважно хреститься, Настя молиться найщиріше – поволі і виразно промовляє молитви, б'є покони і вдаряє себе в груди, промовляючи «Боже милостів, будь мені грішній». Василь і Володько швидше за всіх помолитися, але не вставали з колін, бо батьки ще молилися, і хлопці декілька разів повторювали молитви, які знали, доки батько не завершив своїх молитов. Опівночі на Різдво Матвій, Настя і Василь їхалидо церкви на «всеношну».

У церкві Володько слухає, чує. але не все розуміє. У його голові калейдоскопом змінюються картини про млин, про хату, школу і дядьків, про учителів, задумується над тим, як жити і куди йти. Подумки він звертається до Бога: «Господи! Візьми мене за руку і веди. І покажи сокровенні свої діла, твої таємниці, розкрий мені сили паростків, що витикаються з нічого і пнуться догори... Як радісно бути твоїм слугою...» [2, с. 122].

Володько перемерз, коли слухав розповіді дядьків у млині, і в результаті переохолодження захворів –надовго не міг стати на ноги. Але на м'ясниці, перед Великим постом, йому виповнилося сім років і треба було перший раз іти до сповіді. Батьки окутали його і привезли до церкви. Володько не раз там був, але тепер, коли будучи у хворобі, він побачив церкву зовсім в інших барвах. Вона «видалась йому винятково великою, високою, просторою», «у найвищому місці велике зображення Бога-Саваофа із золотим сонцем на чолі», «довкруги анголи з розкритими крилами» і щось написано великими слов'янськими літерами, які Володько пробує читати: «Отче наш, іжеєси на небесах ...» і так далі цілий «Отче наш». Він задоволений, що може все прочитати, що написано: «Сошествіє Святого Духа на апостолів», «Вход Господа нашого ІсусаХриста в Іерусалім». Співає хор, відбувається маслосвятіє, пізніше батько підносить

Володька разом зі стільцем до аналюю і хлопчина починає подумки каятись у своїх гріхах і не може промовити ані слова. Священник підказував «Не слухав батька-матері? Заздротив? Не молився рано і ввечері Богу? ...» [2,с. 133]. І Володько відчув, що «дуже великий грішник», не стримався і заплакав. Сповідь завершилася. Священник кладе свою руку на голову Володькові і просить Господа Бога, щоб той з великої милості своєї простив «рабові своєму Володимирові всі його прогрішення – вільні і невольні» [2,с. 133].

Письменник звертає увагу читача на відзначення часу перед Великоднем: «піст, поклони», нарешті – «надзвичайний із надзвичайних Великдень, вдарять дзвони...» [2,с.392]. Французький письменник ХІХ-го століття, Франсуа Рене де Шатобріан (1768-1848) описав цілу гаму найсвятіших людських почувань, що пов'язуються з церковним дзвоном: «Яке серце не тремтіло при звуках дзвонів його батьківщини, – тих дзвонів, що радісно лунали над його колискою, вістили про його появу на світ, відзначали перше биття його серця, благовістили навколо про радість його отця, про муки та ще більшу радість його матері. Чудові мрії, якими нас заколисує благовіст рідного дзвону, вміщає все найдорожче для нас: релігію, родину, батьківщину, колиску, могилу, минуле й прийдешнє» («Дух християнства») [4]. Багато уваги приділяє У. Самчук описові Великоднього часу, Великодньої відправи, вставляє в текст роману слова Літургії «душе моя, душе моя – розстані», «я алкав, і ви наситили мене. Я хворів, і ви прийшли до мене, був у темниці, і ви відвідали мене. Ідіть до царства вічного, приготовленого для вас мною», хорового співу «Єгда славіи учениці на умовенії вечері просвіщахуся», у результаті чого перед очима Володька постає облик «луди злочестивого», що «сребролюбіємвопомрачухуся і беззаконним судієм Тебе Праведного Судію предає» [2,с.392]. Згадує автор про традиційне відвідування могил, де співали «Христос Воскрес», свято Юрія, час, коли повернувся Матвій з кацапії, про народні прикмети, пов'язані з релігійними святами «Як на Стрітєннє півень під порогом нап'ється, то на Юрія віл напасеться», і

відвідування церкви, де дзвінко й духотворенолунало «Христос Воскрес», згадує відзначення Миколи дев'ятого травня, коли в селі Гільчі був великий відпуст.

Біля струмка, вода якого вважалася цілющою, бо колись з'явилася тут іконка Матері Божої і на цьому місці, як водиться в народі, збудували капличку, сотні і тисячі людей з далеких і близьких околиць приїжджали сюди, щоб помолитися, повеселитися, зустрітися зі знайомими [2, с. 143].

І зновуписьменник повертається до відзначення свят, які в народі називають Зеленими, а в церковній традиції – Трійцею, або Зіслання Святого Духа (П'ятидесятниця – п'ятдесятий день після Воскресіння Господнього). Вони у той час припали на неділю, двадцять шостого травня. Усі прикрашали зеленню хати всередині і знадвору, біля воріт, господарських приміщень. «Володько застав ціле подвір'язамаяним», «На дворі постав гай» [2, с. 146]. На самі свята увесь народ їхав до церкви. Біли монастирської і приходської церков «повно люду і підвід» [2, с. 148]. Після церковної відправи і короткого святкування Настя поспішає додому, турбується про господарку, домашню живність: «там у мене, знаєте, і худібка, і свині, і кури, і все то так на Божу волю залишене» [2, с. 150].

Минає літо. Автор згадує слова Святого письма «В поті лица твого будеш ти їсти хліб свій» [2, с. 150], бо земля запрошує до праці. Нарікання Насті на свого молодшого синаХведота також пов'язане з релігійними святами: «на саму Трійцю всі качата перебив, їх було семеро і всі до одного понищив» [2, с. 151], бідкалася жінка.

Письменник детально описує враження від хрещення у церкві сестрички, коли «Володько не пропустив ані одної рисочки у цілій тій урочистості» [2, с. 179]: як священник щось читає, як хресні батьки проказують «Вірую», як дитину розгортають, мажуть, кроплять, стрижуть, кладуть до води у «велику мидницю», як дитина від усіх цих процедурголосоно плаче...

Володько любив читати книжки і вже мало йому було Євангелії, Псалтиря, Октоїха, то він взявся за читання

«Листів Почаївських», «Життя Святих», «Відкриття воїна із Каріота», «О митаствах». В його уяві виникали преподобний Іов Залізо Почаївський, священомучениця Катерина, довідався, яка кара чекає людину за гріхи, кого помилують, а хто піде в «гесну огненную» [2,с. 185]. Зацікавився Володько книжкою «Старий Завіт» про створення за сім днів усього світу, про Дух Божий, що ширяв над водами, про Адама і Єву, яблуко добра і зла та гріхопадіння, про Каїна, який убив брата задля своєї вигоди, про світовий потоп і синів Ноя та багато чого іншого. Він знав напам'ять імена дванадцятьох братів Іосифа, про долю Іосифа, і про Єгипет, і про фараонів, і про річку Ніл, і зміг показати її на карті «Священної землі» – це були знання першокласника.

Згадує письменник і чотирнадцяте вересня, свято Чесного Хреста, коли у селі був храмовий празник. Але в родині Довбенків було стільки клопотів, що вона його навіть не святкувала, кожен у цей час займався своїми справами.

Зразком релігійного виховання були батьки – Настя і Матвій, які молилися вранці й увечері, у всяких потребах і нагодах, на церковних відправах, удома у святковий час і поза ним. Матвій, лягаючи спати, звертався до свого ангела-хоронителя «АнголеХристов, хранителю, мій святий, покровителю» [2,с.246] і хрестився.

Яка б подія не траплялася, селяни завжди звертаються до Бога. Кожної неділі ходили до церкви. Якщо з якоїсь причини усвоїй церкві не правилось, то ішли в сусідні села. Ось і сьогодні Матвій і Володько пішли до іншого села, Башковець. Після служби о. Клавдій зупинився на церковних східцях і звернувся до парафіян «Милі брати і сестри во Христі! Хмара велика насувається на Руську землю. Ворог лютий, нехрист германець вже протягнув свою ненажерливу руку, щоб загарбати наше добро, нашу землю ...» [2,с.271]. Говорив довго, агітував захищати свою батьківщину і завершив: «не дамося ворогові на посміховисько ... Впадімо на коліна, здвигнім руки до неба і воздамо небесному цареві наші полум'яні благання, щоб він милосердний ниспослав на наше воїнство перемогу над ворогом і супостатом – воім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. –

Амінь» [2,с.273]. Почали парафіяни обговорювати, обурюватися, що забули Бога і в результаті маємо кару: «Хіба ж дотепер знали люди, що є Бог? Хіба коли він, один з другим, згадав це слово? Ну от ... Маємо. Війна» [2,с.275].

Декілька разів у романі згадується Великдень, радість людей від цього свята, церковні відправи, його відзначення. Володько «шалено любив ці дні». І знову весна йде, піст, поклони, Вербниця, Страсті, Плащаниця, і знову Великдень, вдарять дзвони, чути спів «душе моя, душе моя, возстані», «Єгдаславнііученіци на умовеніївечорі просвіщахуся». І Володько в церкві, бачить чорний облик «Іуди злочестивого», що «сребролюбіємвопомрачухуся і беззаконним судієм Тебе Праведного Судію предаде» [2,с.392], і молитви, і поклони.

Володько «вчився шалено», «нагинався і брав знання з-під ніг оберемками», пізнавав життя святих, тих дивних людей, про яких кажуть, що вони з самим Богом: «ось великомучениця Катерина – висока, струнка красуня з чашею в руках. Ось Варвара – чудові, пишні розпущені коси. Віра, Надія й Любов і мати їх Софія – юні, рожеві, сяючі діви. Пантелімон Цілитель – пишний, кучерявий юнак з різьбленою скринькою в руці ...», Радонежський Сергій, Серафим, «Володимир Великий з хрестом, що всіх похрестив водою Дніпровою». Його буйна уява створює образи дівчини-красуні і красеня, який хотів стати її нареченим. Вона відмовляється і промовляє, що в неї є наречений – Христос. І сила Його у вічності [2,с.248–249]. У думках Володько звертається до Бога: «Боже! Сотвори чудо! Дай змогу пройти снігові засипи, непрозору ніч, мовчазне поле, темне село. Відчини брами далеких овидів, з палацами і людьми, що носять на собі тонкі і чисті тканини і мають сили наказувати вікам...» [2,с.249].

Особливо вражає опис походу до Почаєва. Здалеку, «з гори Хрест уже виразно видно золоту баню його дзвіниці, що палахкотить у сонячній зливі». Ось уже «перед очима Почаїв... Усі зупиняються, стають навколішки,хрестяться... Перед очима велетенська, маєстатна постать лаври зі всіма її будовами. Це вона, та гора, де «пасли, пасли пастирі, пасли

овци на горі, та й увиділи Божу Матір на скалі». Це тут змагалися здобути святиню турки, що впали жертвою кари Матері Бога» [2,с.447]. Володько побачив святиню, до якої упродовж віків «зі всіх куточків його рідної землі спливали люди», щоб «разом із водою зі «стопи» Матері Бога зачерпнути підсилення віри – єдиної опори жорстокого селянського існування» [2,с.448]. Автор звертає увагу на гурти людей, які стоять навколішках, і на їхні «безбарвні очі», що «горять великою вірою». «Які сили піднімуть їх із того пороху й уведуть у храм, де зустрине їх усміхнений Бог, і скаже їм: встаньте! Ви образ і подоба моя! Огляньтеся на себе і пізнайте своє вбожество, віднайдіть у собі гідність мого найкращого творіння, яке я назвав найкращим ім'ям» [2,с.448]. «Встаньте і будьте самі собою!..» – спонукає письменник [2,с.448].

І знову У. Самчук звертає увагу на лункий дзвін, що особливо впливає на все людське ество, підносить душу до самого Бога, будить віру, робить її сильнішою, непереможною; його чарівна гучність нагадує людям, задля вони сюди прийшли, нагадує, що треба вставати і йти далі: «Вдарив велетенський дзвін, і від його громового рокоту затремтіли люди, дерева, земля»; «Все потужніше гуде великий дзвін, розтягаючи своє бамкання геть навколо, як далеко сягне око» [2, с. 448]. Перед сном ідуть «на вечірню». З яким трепетом передає письменник похід до храму «Зі страхом і трепетом вступають під зводи велетенського храму, де розноситься спів, ладан, золотий відблиск саява свічок і електрики. Он золота ікона над стопою. Онде-о ті відомі з чистого срібла дзеркала», «Онде місце, де стоїть чудодійна ікона Матері Божої» [2, с. 448]. Полонить «розкіш святині», звуки «великої душевної музики».

Володько з односельцями відвідує у Почаївській святині вечірню, на наступний день вранішню церковну відправу, згодом іде у книгарню, печерські церкви. «На сходах бачить малюнки, лики святих, угодників Божих, домовину Йова Северського... Жінки зачаровані святістю

місця» [1,с.450], наповнені вірою у вищі сили, уповають на Бога, на його нескінченну допомогу.

Ось ще випадок, який заслуговує на увагу: війна, навколо більшовики зі своєю лайкою, а простий селянин Стратон стоїть собі навколішки на возі і молиться спочатку «Отче наш», пізніше – «Вірую» і на кінець – «Богородице Діво». На нього з усіх боків сипляться матюки, глузування, а він завершує свою молитву словами «Господи, Боже неба і землі. Ти великий і могутній. Твоєю волею живе все на землі. Не допусти, щоб нечиста сила посміялася над твоєю величчю»... [2,с.543].

Усі події в житті Володька тісно пов'язані з релігійними датами і хронологія подій, описаних у романі «Волинь», подається письменником відповідно до релігійних свят: перед Петром повернувся додому Василь [2, с. 451], у Пилипівку (піст перед Різдом) зчиняється метушня, «повстанців веде якийсь Петлюра» [2, с. 453], «У м'ясниці прийшли німці, Володько побачив їх на масляну» і т. д. Полонені петлюрівці у своєму останньому слові нагадують, що вони «так само моляться», як інші; про рейвах, зумовлений нападом на село петлюрівців і зникненням грошей громади, що відбувався біля монастиря, сказано «Содом і Гомора» (йдеться про міста Содом і Гомору, які, згідно з Біблією, були знищені Богом за гріх хтивості); на Зелені Свята приїжджає Матвій за своїм сином [2, с. 493] – це приклади того, що майже кожна подія, що відбувалася з людьми у тодішньому соціумі, буда пов'язана з релігією, з Богом, із Його законами.

З великою вірою, з глибоким упованням на милість Божу звертається письменник словами: «Великий Творче неба і землі! Зниспосли свою ласку на народ сей і дай очам його уздріти Правду від духа Твого ізшедшу...», Боже Великий!.. Благослови ж, О Боже, ... [2, с. 483], Творче Всесвіту, відкрий вуха всім живим тепер і тим, що будуть після, щоби чули Слово Правди Правд» [2, с. 484]. Настя, як мати, просить вищі сили допомогти своєму синові Володьку, звертається «Господоньку, Господоньку! Не спусти його зосвого Божого ока» [2, с. 493].

У Матвієвій хаті зібралося багато людей на ночівлю, серед них і священник, який перед сном «прочитав уголос кілька молитов і почали ладитися спати» [2, с. 500].

На вулиці лунали вигуки вітання «Слава Україні!» [2, с. 506], прощання «Бувайте здорові», «Їдьте здорові», вигуки розпуки «Боже, вони відійшли...» [2, с. 507], коли наші війська змушені були відступити, вітання «Слава нашому Богові!» [3, с. 127].

У розмові з командиром Володько назвав себе «найбільшим дурнем дурнів», що навмисне перестав хреститися й молитися. «Я навіть слово Бог демонстративно пишу з малої літери», це те саме, що «дитина бавиться з вогнем», але «в глибині душі я... боюсь Бога. В часи упадку чи особливо тяжких моментів життя я потайки молюся з глибокою вірою, що Бог вищий від моїх дитячих химер і він з приємністю дарує мені їх» [2, с. 550]. І Володько завершує свої роздуми «О, товариш командир, я напевно буду не тільки вірити в Бога, але й буду шукати форми цієї віри...» [2, с. 551]. Письменник роздумує над силою людської душі, яка може і любити, і співчувати, і гніватися, і вірити, що йде від Бога: «Боже великий! Ти дав, крім любові – гнів. Планета тремтить перед гнівом твоїм! Ти створив вулкани й буревії. Ти дав сонцю страшні плями, страшніші від огню» [2, с. 554]. Цими думками він вказує на Божу велич, його нездоланну силу, непереможну міць і волю.

Окремі рядки твору вказують на переконання Насті, вона розважає і дає людству настанову: «Нащо добрий Бог дав день і ніч? Прийшов день..., закачай рукави до праці. А прийде свято Боже – не зловживай. Полеж, та не залежуйся, бо ж дзвін бамкає, а там церква, а в церкві Бог... Піди й подякуй йому за всі блага, що дістаєш, людино, від життя земної. Так треба. Такі наші закони. Не встановляли їх ані ми, ані батьки наші... Встановив їх сам Сотворитель і не нам їх касувати» [3, с. 6].

Прототипом образу Володька є сам автор, що описав сімейний уклад батьківської родини і перебіг історичних подій, що відбувалися на Волині в середині другого десятиріччя ХХ століття, які тісно поєднувалися з

молитвами, що виражають вдячність Богові і прохання до Нього, з упованням на милість, ласку і благодать Божу, зі сподіваннями отримати сили до життя, до творчих звершень, успішного досягнення мети кожної особи. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в описі впливу природи на духовний та емоційний стан людини під час молитов, літургій, релігійних святкувань.

Джерела та література:

1. Історія української літератури: XX – поч.. XXI ст.: навч. посіб. у 3 т. Т. 1. / [В. І. Кузьменко, О. О. Карачковська, М. В. Кузьменко та ін.]; за ред. В. І. Кузьменка. К.: Академвидав, 2013. 592 с.
2. Самчук У. О. Волинь. Роман у трьох частинах. Том 1. К.: Дніпро, 1993. 574 с.
3. Самчук У. О. Волинь. Роман у трьох частинах. Том 2. К.: Дніпро, 1993. 333 с.
4. <http://dna.com.ua/1393-velikodn>

References:

1. Istoriiia ukrainskoi literatury: KhKh – poch.. KhKhI st.: navch. posib. u 3 t. T. 1. / [V. I. Kuzmenko, O. O. Karachkovska, M. V. Kuzmenko ta in.]; za red. V. I. Kuzmenka. K.: Akademvydav, 2013. 592 s.
2. Samchuk U. O. Volyn. Roman u trokh chastynakh. Tom 1. K.: Dnipro, 1993. 574 s.
3. Samchuk U. O. Volyn. Roman u trokh chastynakh. Tom 2. K.: Dnipro, 1993. 333 s.
4. <http://dna.com.ua/1393-velikodn>

Э. Я. Палыхата. Религиозные мотивы в романе Уласа Самчука «Волинь».

В статье исследованы религиозные мотивы, что проходят ведущей линией в романе Уласа Самчука «Волинь». Освящена жизнь крестьян, связанная с религией, празднованием религиозных праздников и отдыхом после изнурительного труда на земле и в домашнем хозяйстве. На примере взрослых отражены религиозное воспитание детей в семье, формирование нравственных качеств, выработка лучших черт характера.

Ключевые слова: Самчук, роман «Волинь», религиозные мотивы, духовность.